Gemeente Haarlem

Collegebesluit

Onderwerp Plan van aanpak Transitie Visie Warmte (TVW)	
Nummer	2019/771699
Portefeuillehouder	Berkhout, R.A.H.
Programma/beleidsveld	4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling
Afdeling	ECDW
Auteur	Jong, E. de
Telefoonnummer	023-5113447
Email	edejong@haarlem.nl
Kernboodschap	Haarlem heeft de ambitie om in 2040 aardgasvrij te zijn. In het Klimaatakkoord krijgen de gemeenten het mandaat om wijken aan te wijzen en het aardgas af te koppelen. Dat doen de gemeenten in de Transitie Visie Warmte (TVW). Voor onze stad betekent het dat we 20 wijken in 20 jaar van het aardgas af gaan halen. In de wijken die door de gemeente worden aangewezen nemen we twee jaar de tijd om samen met de bewoners, ondernemers en instellingen een Wijk Uitvoerings Plan (WUP) te maken. De gebouweigenaren krijgen vervolgens 8 jaar de tijd om de woning aan te passen voordat het aardgas afgekoppeld wordt. In 2019 wordt aan de raad een heel aantal onderzoeken en kader stellende besluiten voorgelegd: de Energiestrategie, de Bronnenstudie, de Governance van collectieve warmtenetten en de nota Betaalbaarheid. De TVW is het instrument waarin al deze kaders samenkomen. Ook de ervaringen opgedaan met lokale partners in de praktijk bij projecten zoals het warmtenet in Meerwijk en Spaargas in het Ramplaankwartier worden meegenomen bij het opstellen van de TVW. Dit is het plan van aanpak om tot een Haarlemse TVW te komen. De TVW wordt in april 2020 ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. Het doel is om in hierin de startwijken, de wijken die voor 2030 aardgasvrij worden, aan te wijzen. Kansrijk hiervoor zijn Meerwijk, Ramplaankwartier en de jaren ’95 woningen. In de periode november 2019- februari 2020 gaan we daarom met de bewoners en andere stakeholders uit deze wijken in gesprek om op basis daarvan te bepalen of deze wijken aangewezen kunnen worden. Terwijl we deze stappen zetten wordt er landelijk nog veel ontwikkeld ter ondersteuning van de gemeenten om aardgasvrij te worden. Zoals de leidraad voor het opstellen van de TVW, financiële middelen vanuit het Klimaatakkoord en wet en regelgeving. Als gemeente kunnen we veel stappen zetten richting aardgasvrij, maar we zijn ook afhankelijk van deze landelijke ontwikkelingen.

Behandelvoorstel voor commissie	Het college stuurt dit besluit ter bespreking naar de commissie beheer. De raad geeft via diverse besluiten richting aan de energietransitie, zoals beschreven in de bestuurlijke tijdlijn (bijlage 3). De TVW wordt in april 2020 ter besluitvorming aan de Raad voorgelegd. Het Plan van aanpak TVW dat nu wordt vastgesteld is een collegebesluit, die ter bespreking aan de commissie wordt voorgelegd.
Relevante eerdere besluiten	- Informatienota Versnelling van het Duurzaamheidsprogramma (2017/93567) - Informatienota onderzoek naar een energiestrategie. Commissie beheer 14 februari 2019 (2018/876579) - Duurzame warmte Haarlem: Bronnen. Gemeenteraad 26 juni 2019 (2019/393567) - Kaders voor samenwerking en governance rondom warmtenetten in Haarlem. Commissie beheer 3 oktober 2019 (2019/691839)
Besluit College d.d. 29 oktober 2019	Het college van burgemeester en wethouders Besluit: 1. Het plan van aanpak vast te stellen voor het opstellen van de Transitie Visie Warmte. (Zie bijlage 1) de secretaris, de burgemeester,

1. Inleiding

In het nationale Klimaatakkoord staat dat in 2030 1,5 miljoen gebouwen aardgasvrij gemaakt zullen zijn. Op 29 november, bij de Bijzondere ALV van de VNG, besluiten de gemeenten gezamenlijk of ze het klimaatakkoord zullen ondertekenen. Als ze dat doen, dan zeggen de gemeenten ook toe om uiterlijk eind 2021 een Transitie Visie Warmte (TVW) op te leveren. In de TVW leggen de gemeenten samen met partners, zoals de corporaties, de bewonersinitiatieven, de netbeheerder en bedrijven, het tijdspad vast waarop wijken van het aardgas af gaan. Voor wijken waarvan de transitie voor 2030 is gepland, maken zij ook de potentiële alternatieve energie infrastructuren inzichtelijk. Dit zijn de zogenaamde startwijken. Op 30 oktober wordt de concept versie van de Leidraad TVW gepubliceerd. Deze is door Planbureau voor de Leefomgeving opgesteld voor alle Nederlandse gemeenten en inzichten die we daaruit opdoen nemen we mee bij het opstellen van de TVW.

De gemeente Haarlem werkt al sinds 2009 aan de energietransitie. In 2017 heeft de Raad besloten om het Duurzaamheidsprogramma, waaronder de energietransitie, te versnellen. In 2019 wordt aan de raad een heel aantal onderzoeken en kaderstellende besluiten voorgelegd: de Energiestrategie, de Bronnenstudie, de Governance van collectieve warmtenetten en de nota Betaalbaarheid (zie bijlage 3: Tijdlijn besluitvorming energietransitie). De TVW is het instrument waarin alle kaders samenkomen.
Daarnaast bereidt de gemeente al langere tijd het warmtenet in Meerwijk voor en werkt de gemeente al een paar jaar samen met bewoners uit het Ramplaankwartier aan het plan Spaargas voor kleinere warmtenetten op straat- of buurtniveau.

Als wijken aardgasvrij gemaakt worden dan moeten bewoners anders gaan verwarmen. Voor bewoners is het bijvoorbeeld belangrijk om te weten of ze nog een nieuwe cv-ketel moeten kopen of de cv-ketel beter voor een paar jaar kunnen gaan leasen. En bij een nieuwe keuken meteen een elektrische kookplaat aan te schaffen in plaats van een gasfornuis. Naast de 20 wijken zal de gemeente ook naar logische clusters zoeken zodat bewoners van hetzelfde aanbod gebruik kunnen maken.

In de Regionale Energie Strategie (RES) staat hoeveel elektriciteit Haarlem zal opwekken. Daarnaast komt ook in de RES te staan welke duurzame warmtebronnen er beschikbaar zijn voor onze gemeente.

Met de TVW legt de gemeente samen met partners het tijdpad vast zodat Haarlemmers weten waar ze aan toe zijn. Met de wijken die door de gemeente worden aangewezen en die worden opgenomen in de TVW worden Wijk Uitvoerings Plannen (WUP) gemaakt. Voor het opstellen van een WUP neemt de gemeente met bewoners en andere stakeholders twee jaar de tijd zodat Haarlemmers zich kunnen voorbereiden op de toekomst. Vervolgens hebben gebouweigenaren 8 jaar de tijd om het gebouw aan te passen en hun investeringen te plannen.

2. Besluitpunten college
Het college besluit:

1. het plan van aanpak vast te stellen voor het opstellen van de Transitie Visie Warmte (Bijlage 1).

3. Beoogd resultaat
Een helder en betrouwbaar verhaal over waarom, hoe en wanneer de wijken in Haarlem van het aardgas af gaan, zodat alle Haarlemmers voldoende tijd krijgen om zich hierop voor te bereiden. Het plan van aanpak geeft inzicht in het proces om tot een definitieve TVW te komen, waarbij zo veel mogelijk met en niet over bewoners (huurders en kopers) gesproken wordt.

4. Argumenten

1. Het opstellen van een TVW is verplicht

In het landelijke klimaatakkoord is afgesproken dat elke gemeente uiterlijk 2021 een TVW opstelt. Haarlem levert de TVW, volgens de planning uit de bestuurlijke tijdlijn, in april 2020 op. Voor het opstellen van de TVW is een plan van aanpak geschreven (bijlage 1).

2. De gemeente is al begonnen in Meerwijk

De gemeente is al een tijd geleden begonnen met de energietransitie in Meerwijk. Zo zijn de plannen voor het aanleggen van een warmtenet in samenwerking met de woningcorporaties hier al vergevorderd. In deze wijk wordt al twee jaar geparticipeerd met bewoners en belanghebbenden over het warmtenet. Daarom is dit een kansrijke startwijk om voor 2030 aardgasvrij te worden.

3. Bewoners zijn al begonnen in Ramplaankwartier

In het Ramplaankwartier is het een aantal bewoners dat de kar trekt. De bewoners zijn verenigd in het project Spaargas met als doel om de wijk in 2025 al van het aardgas af te krijgen. Spaargas werkt samen met de TU Delft en krijgt o.a. erkenning voor hun plan door de subsidies voor innovatie die ze verwerven. Spaargas werkt ook intensief samen met de gemeente Haarlem.
Spaargas voert al een paar jaar een communicatie- en participatie campagne en heeft circa 200 buurtgenoten als leden aan zich verbonden.

4. Sommige woningen kunnen nu al 'woonlastenneutraal' aardgasvrij gemaakt worden

Volgens het klimaatakkoord kunnen woningen die 'woonlastenneutraal' aardgasvrij gemaakt kunnen worden, opgenomen worden in de TVW. In Haarlem staat de duurzaamheidslening klaar en de subsidie Aardgasvrij. Ook zijn er landelijke subsidies beschikbaar. Door deze financiële tegemoetkomingen kunnen recent gebouwde woningen 'woonlastenneutraal' aardgasvrij gemaakt worden. Het college stelt voor om de aankomende maanden te achterhalen voor welke woningen in Haarlem dit geldt en deze woningen ook op te nemen in de TVW. Waarschijnlijk geldt dit in Haarlem voor woningen die al goed geïsoleerd zijn met een bouwjaar vanaf circa 1990 of 1995 tot nu.

5. Haarlem kiest voor zorgvuldigheid

Ook al heeft Haarlem de ambitie om 10 jaar eerder van het aardgas af te gaan dan het Rijk voorschrijft vindt het college zorgvuldigheid bij het opstellen van een TVW belangrijker dan snelheid. Met de woningcorporaties in Meerwijk zijn we al vergevorderd met het maken van plannen. De aankomende maanden zullen verder gesprekken worden gevoerd met de woningcorporaties voor het aanwijzen van de corporatiewoningen in Meerwijk als startwijk. Daarnaast gaan we in gesprek met bewoners en belanghebbenden van het Ramplaankwartier en van goed geïsoleerde woningen van na 1990. Of deze wijken ook worden opgenomen in de TVW is afhankelijk van die gesprekken.

De TVW wordt periodiek herzien en nieuwe wijken zullen steeds toegevoegd kunnen worden. Pas wanneer het Klimaatakkoord verder is uitgewerkt in wet- en regelgeving dan is het mogelijk om meer wijken toe te voegen aan de TVW om snelheid te maken. Naar verwachting is wet- en regelgeving op orde in 2022.

6. Participatie
Het is verplicht om te participeren met de wijken die de gemeente aanwijst om als startwijk opgenomen te worden in de TVW. Er kunnen diverse aanleidingen zijn om als kansrijke startwijk aangewezen te worden. In het plan van aanpak staat dan ook dat de gemeente met bewoners en andere stakeholders van Meerwijk, Ramplaankwartier en met mensen met een recent gebouwde en goed geïsoleerde woning in gesprek zal gaan. Omdat de raad al veel kader stellende beslissingen heeft genomen ter voorbereiding op de TVW, zullen we de bewoners van die wijken vooral vragen op welke manier zij de energietransitie in willen gaan. We richten ons op de hoe-vraag en niet op de wat-vraag.

Ondertussen loopt de communicatiecampagne “Haarlem wordt steeds gasvrijer” (website www.haarlem.nl/gasvrijer) door. Deze campagne richt zich op alle Haarlemmers. Er wordt een klankbordgroep opgericht met gelote deelnemers om een representatieve vertegenwoordiging van de stad te krijgen. Deze klankbordgroep zal een aantal keer per jaar bij elkaar komen om over de energietransitie te spreken.

7. Communicatie: iedereen kan al aan de slag met geen spijt maatregelen
Uit de Energiestrategie die in februari is vastgesteld blijkt dat we voor een heel aantal wijken al weten wat de duurzame oplossing is. Helaas zijn er ook een aantal wijken waarvan we nu nog niet kunnen zeggen of er een collectief warmtenet zal komen of dat de woningeigenaren beter voor individuele oplossingen kunnen kiezen. Het is vervelend voor de mensen in die wijken dat ze nog geen zekerheid kunnen krijgen.

Het goede nieuws is dat iedere Haarlemmer aan de slag kan en ‘geen spijt’ maatregelen (‘no regret’) kan uitvoeren. Door de woning te isoleren en de vraag naar warmte te verlagen. Door over te gaan op elektrisch koken bij het vervangen van de keuken. Met zonnepanelen op het dak of een warmtepomp bij het vervangen van de cv-ketel. Bewoners worden hierover geïnformeerd via de campagne “Haarlem wordt steeds gasvrijer” van de gemeente Haarlem (website www.haarlem.nl/gasvrijer).

Verder kunnen bewoners terecht bij het Duurzaam Bouwloket voor kleinere opdrachten, de Stichting Huizenaanpak voor grotere opdrachten, het Duurzaamheidsloket in het Kweekcafe en bij verschillende ondernemers in de regio waarvan sommige een showroom hebben.

Nieuwe Haarlemmers worden via banners op Funda doorgeleid naar de campagne “Haarlem wordt steeds gasvrijer” (website www.haarlem.nl/gasvrijer) en geïnformeerd over het aardgasvrij maken van de nieuwe koopwoning.

5. Risico’s en kanttekeningen

1. Het Klimaatakkoord is van start maar nog niet alles is geregeld

De gemeenten hebben de regie in de energietransitie gekregen omdat de gemeenten het beste de lokale context kennen, de wijken, de inwoners, de ondernemers, wat werkt wel en wat werkt niet? Momenteel hebben gemeenten nog niet de bevoegdheden voor die regierol. De wet- en regelgeving hierover wordt aangepast, maar dat wordt pas in 2021 geregeld.
Als gemeente houden we intensief contact met de Vereniging Nederlandse Gemeenten die samen met het Rijk aan deze zaken blijven werken om het Klimaatakkoord uitvoerbaar te maken.

2. Publicatie landelijke leidraad TVW

Op 30 oktober wordt de leidraad aardgasvrije wijken voor gemeenten van PBL openbaar gemaakt. Dit is een prototype, in maart 2020 worden er nog elementen aangevuld en wordt er een nieuwe versie gepubliceerd. De leidraad is een vergelijkbare tool als onze energiestrategie die is opgesteld door CE Delft. Uit onze eerste analyse blijkt dat er aanzienlijke verschillen zitten tussen deze leidraad en de energiestrategie voor Haarlem. Deze verschillen zijn te verklaren door andere aannames. Zo gaat de leidraad ervan uit dat alle woningen al op energielabel B zijn geïsoleerd. In de energiestrategie worden de kosten van het na-isoleren van woningen wel meegenomen. De energiestrategie is op een aantal terreinen beter gespecificeerd op de lokale situatie en daarom gebruiken we vooralsnog de energiestrategie van CE Delft als basis voor de Haarlemse TVW. De leidraad wordt wel onderzocht, eventuele nieuwe inzichten kunnen meegenomen worden in de definitieve TVW april 2020 of op de momenten waarop de TVW wordt geupdate (minimaal eens in de 5 jaar).

3. Het begrip ‘woonlastenneutraal’ is nog niet gedefinieerd

In het klimaatakkoord staat dat ‘woonlastenneutraal’ voor bewoners een harde eis is om een wijk of woningtype op te mogen nemen als startwijk in de TVW. Met woonlastenneutraal wordt bedoeld dat bewoners evenveel geld kwijt zijn aan vaste lasten en maandelijkse lasten voordat ze aardgasvrij worden als erna. Het Rijk is bezig om met partners het begrip ‘woonlastenneutraal’ verder te definiëren.

Het gaat bij ‘woonlastenneutraal’ om drie zaken:

- de belastingschuif (belasting op aardgas wordt hoger en op elektriciteit lager), waardoor stoken met aardgas duurder wordt
- gebouwgebonden financiering, met een looptijd van 30 jaar
- verlaging van de kosten voor de uitvoering door de bouw

4. In Meerwijk kunnen we naast de corporatiewoningen nog niet alle particuliere woningen opnemen
Voor het warmtenet in Meerwijk wordt een businesscase opgesteld. In de businesscase van het warmtenet in Meerwijk worden vooralsnog alleen de gebouwen van de corporaties opgenomen, omdat we met hen concrete afspraken maken voor het aansluiten van hun woningen. De subsidie 'Proeftuin aardgasvrije wijken' kunnen we aanvragen voor Meerwijk, en is bedoeld om het project financieel haalbaar te maken voor bewoners. In een later stadium kijken we ook naar de particuliere woningvoorraad. Het coalitieakkoord heeft een bijdrage van € 500.000 in 2021 en € 400.000 in 2022 beschikbaar gesteld om woonlastenneutraliteit voor particulieren te borgen. Dat bedrag zal waarschijnlijk niet genoeg zijn voor alle particulieren in Meerwijk.

5. Een aardgasvrije wijk is niet per se een CBS wijk
Er wordt gesproken over aardgasvrije wijken. Het is niet verplicht om hiervoor de door het CBS gedefinieerde wijken aan te houden. Buurten of woningtypologieën die om een vergelijkbare aanpak vragen zijn ook een optie om als startwijk aan te wijzen. Het idee hierachter is dat er gebiedsgericht wordt gewerkt en er aansluiting kan worden gezocht op de lokale situatie. Hierdoor kunnen werkzaamheden in de openbare ruimte worden gecombineerd, meegelift op ontwikkelingen in ontwikkelzones, en samengewerkt met een bewonersinitiatief uit de wijk.

6. Ook subsidie voor energietransitie wijkinitiatieven
Het coalitieakkoord stelt ook budget beschikbaar voor wijkinitiatieven. Daarvoor is in 2021 en 2023 jaarlijks € 150.000 beschikbaar. Daar kan het Ramplaankwartier een aanvraag voor doen voor Spaargas maar natuurlijk ook andere wijkinitiatieven. Met de subsidie kan een gedeelte van de investering gefinancierd worden. Het subsidiebedrag kan als cofinanciering ervoor zorgen dat andere partijen ook geld willen inleggen.

7. Voor bewoners is dit een grote verandering
Als een wijk of een woningtype wordt opgenomen in de TVW dan betekent dat veel voor de bewoners. Er gaat wel wat veranderen in en om het huis. Daarom willen we bewoners hier zorgvuldig op voorbereiden. Het is sowieso verplicht om te participeren met bewoners voordat hun wijk of woningen worden opgenomen in de TVW. Voor de Ramplaan is het college terughoudend met aanwijzen, omdat niet alle bewoners vertegenwoordigd worden door Spaargas en de gemeente het draagvlak in de wijk wil verkennen. Het college stelt voor om met de bewoners van het Ramplaankwartier in gesprek te gaan en via participatie te achterhalen welke redenen buurtgenoten hebben om wel/niet opgenomen te worden als startwijk in de TVW.

Nadat een wijk of een woningtype is opgenomen in de TVW wordt er twee jaar uitgetrokken om een 'wijk-uitvoeringsplan' te maken. Dat plan wordt samen met de bewoners gemaakt. Daarin staat bijvoorbeeld dat er een warmtenet wordt aangelegd en dat woningeigenaren daarop aan kunnen sluiten. Woningeigenaren kunnen niet verplicht worden om op een warmtenet aan te sluiten, ze kunnen ook een andere oplossing zoals all-electric kiezen.

Als het WUP klaar is dan hebben bewoners van die wijk of dat woningtype minimaal 8 jaar de tijd om aardgasvrij te worden. Naar verwachting krijgen de gemeenten het mandaat om na 8 jaar het aardgas in deze wijken of voor dit woningtype af te koppelen. Het Rijk is samen met Vereniging Nederlandse Gemeenten bezig om ook deze rol van de gemeenten in wet- en regelgeving op te nemen. Naar verwachting is dit in 2022 gereed.

6. Uitvoering

In Meerwijk is de gemeente samen met de drie corporaties en de netbeheerder al circa twee jaar bezig met participatie. De corporatiewoningen zijn daarom kansrijk om opgenomen te worden in de TVW van april 2020. In de aankomende maanden wordt uitgezocht of naast de huurwoningen ook particuliere woningen kunnen worden opgenomen en met welke voorwaarden.

In de wijk Ramplaankwartier wordt via participatie aan de bewoners voorgelegd of ze opgenomen willen worden. En wat de redenen zijn om wel/niet opgenomen te worden.

De derde groep zijn de woningen die recent gebouwd en goed geïsoleerd zijn. met een set van financiële mogelijkheden zoals de Haarlemse subsidie, de duurzaamheidslening en landelijke subsidies kunnen deze woningen ook opgenomen worden omdat ze woonlastenneutraal kunnen overgaan. De gemeente wil goed onderzoeken welke woningen in Haarlem hiervoor geschikt zijn.

In de gesprekken met de bewoners zullen we de uitgangspunten van de TVW zoals beschreven in het plan van aanpak toetsen en bijstellen.

De leidraad van PBL wordt onderzocht. Nieuwe inzichten worden meegenomen bij het opstellen van de TVW.

De definitieve TVW wordt in april 2020 voorgelegd aan de Raad ter vaststelling. Minimaal eens in de 5 jaar krijgt de TVW een update.

7. Bijlagen

1. Bijlage Plan van aanpak TVW
2. Bijlage concept Transitie Visie Warmte
3. Bijlage Tijdlijn besluitvorming energietransitie